

Висновки Верховного Суду України, викладені у рішеннях, прийнятих за результатами розгляду заяв про перегляд судового рішення з підстави, передбаченої п. 1 ч. 1 ст. 400¹² КПК України

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ КК УКРАЇНИ

Загальні засади призначення покарань

1. Конфіскація майна не може бути застосована як додаткове покарання, якщо злочин вчинено не з корисливих мотивів, навіть якщо у санкції статті КК України таке покарання є обов'язковим

Норми Особливої частини КК мають базуватися на нормах Загальної частини цього Кодексу. Це спеціально зазначив законодавець у ст. 65 КК, якою встановлено загальні засади призначення покарання. Згідно з ч. 1 цієї статті суд призначає покарання не тільки у межах, установлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу, що передбачає відповідальність за вчинений злочин, враховуючи ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання, але й відповідно до положень Загальної частини цього Кодексу.

З огляду на ці положення кримінального закону суд при призначенні покарання повинен враховувати не тільки межі караності діяння, встановлені у відповідній санкції статті Особливої частини КК, а й ті норми Загальної частини цього Кодексу, в яких регламентуються цілі, система покарань, під-

стави, порядок та особливості застосування окремих його видів, а також регулюються інші питання, пов'язані з призначенням покарання, що здатні вплинути на вибір (обрання) судом певних його виду і міри, в тому числі й тих положень, що передбачені ч. 2 ст. 59 КК.

Відповідно до цих положень конфіскація майна встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини тощо. Якщо санкцією відповідної статті КК передбачено обов'язкове додаткове покарання у виді конфіскації майна, але злочин вчинено не з корисливих мотивів, то таке додаткове покарання не може бути застосовано. У цьому випадку повинна мати пріоритет у застосуванні норма Загальної частини КК, а саме — ч. 2 ст. 59 (постанова Верховного Суду України від 4 квітня 2011 р. у справі № 1к-11; постанова Верховного Суду України від 12 вересня 2011 р. у справі № 5-15к11).

2. Кількісні критерії ст. 68 КК України не застосовуються до статей (частин статей) Особливої частини КК України, санкціями яких передбачено покарання у виді довічного позбавлення волі, оскільки таке покарання не має строкового виміру

Частиною 1 ст. 65 КК передбачено, що суд призначає покарання у межах, установлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу, що передбачає відповідальність за вчинений злочин; відповідно до положень Загальної частини цього Кодексу; враховуючи ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання.

Відповідно до ч. 3 ст. 68 КК за вчинення замаху на злочин строк або розмір покарання не може перевищувати двох третин максимального

строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу.

Згідно з санкцією ч. 2 ст. 115 КК найбільш суворим видом покарання за вчинення злочинів, передбачених у диспозиції цієї статті, є покарання у виді довічного позбавлення волі.

Враховуючи те, що покарання у виді довічного позбавлення волі не належить до строкових видів покарання і відповідно від нього не можна відраху-

вати дві третини, суд при призначенні покарання за ст. 15 та ч. 2 ст. 115 КК, тобто за замах на вчинення вбивства при обтяжуючих обставинах (за замах на

вчинення злочину), не може керуватися положеннями ч. 3 ст. 68 КК України (постанова Верховного Суду України від 12 вересня 2011 р. у справі № 5-16кц11).

3. Якщо диспозицією відповідної частини статті Особливої частини КК України повторність не передбачена як кваліфікуюча ознака злочину, то повторність може враховуватись як обставина, що обтяжує покарання

Відповідно до ч. 4 ст. 67 КК, якщо будь-яка з обставин, що обтяжує покарання, передбачена в статті Особливої частини цього Кодексу як ознака злочину, що впливає на його кваліфікацію, суд не може ще раз враховувати її при призначенні покарання як таку, що його обтяжує.

Як видно із постановлених судових рішень, за ознакою повторності кваліфіковані лише дії засудженої, які утворюють склад злочину, передбачений ч. 4 ст. 191 КК.

У ч. 2 ст. 191, частинах 1, 2 ст. 366 КК, за якими також кваліфіковані дії засудженої, повторність як ознака, що впливає на кваліфікацію злочину, не передбачена, а тому вона могла бути врахована як обставина, що обтяжує покарання, яке призначено особі, винній у вчиненні цих злочинів (постанова Верховного Суду України від 10 жовтня 2011 р. у справі № 5-17кц11).

4. Додаткове покарання, передбачене санкцією ч. 1 ст. 366 КК України — до зміни її редакції Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення», суд може призначати засудженому лише при призначенні основного покарання у виді обмеження волі

Санкцією ч. 1 ст. 366 КК — до зміни її редакції Законом від 7 квітня 2011 р. № 3207-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення», було передбачено покарання у виді штрафу до 50 неоподаткованих мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

За граматичним способом тлумачення розташування розділового сполучника «або» в тексті санкції статті є місцем синтаксичного розриву тексту, і тому один із видів основного покарання (штраф) належить розглядати як альтернативний

вид іншому, зазначеному в цій санкції виду основного покарання (обмеження волі). Таким чином, додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю у цьому випадку може бути застосовано лише при призначенні основного покарання у виді обмеження волі. Суд може призначити додаткове покарання і при призначенні основного покарання у виді штрафу лише на підставі ч. 2 ст. 55 КК з обов'язковим посиланням на цю норму Загальної частини КК у постановленому вирокі (постанова Верховного Суду України від 28 листопада 2011 р. у справі № 5-19кц11; постанова Верховного Суду України від 21 листопада 2011 р. у справі № 5-25кц11).

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА КК УКРАЇНИ

1. Злочини проти громадської безпеки

Якщо особа придбала бойові припаси і без значного розриву в часі намагалась їх продати, але в момент продажу була затримана, то такі дії мають кваліфікуватися як один (одиничний) закінчений злочин. За таких обставин розпочаті дії особи щодо збуту придбаних бойових припасів за своїми ознаками не утворюють замаху на збут і не потребують додаткової кваліфікації

Визначальним для правильної кримінально-правової оцінки послідовного вчинення діянь, альтернативно зазначених у кримінально-правовій нормі (зокрема, у ст. 263 КК), є з'ясування змісту суб'єктивного ставлення винної особи до вчинених нею діянь.

Якщо у цієї особи був єдиний умисел щодо придбання, носіння, зберігання та збуту бойових припасів чи вибухових речовин, вчинені нею діяння щодо одного й того ж предмета злочину, без значного розриву в часі, належить розглядати як один (одиничний) злочин; при цьому незавершеність останнього

діяння на визнання злочину закінченим не впливає і він має кваліфікуватися за ч. 1 ст. 263 КК.

Вчинення ж особою не одного, а кількох діянь (у тому числі незакінчених), альтернативно зазначених у певній кримінально-правовій нормі, підля-

гає врахуванню у межах такої загальної засади призначення покарання, як призначення покарання з урахуванням ступеня тяжкості вчиненого злочину (п. 3 ч. 1 ст. 65 КК) (постанова Верховного Суду України від 20 червня 2011 р. у справі № 5кк11).

2. Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян

Платіжні (банківські) картки є різновидом офіційних документів та можуть бути предметом злочинів, передбачених частинами 1, 2 ст. 357 КК України. Визнання документів важливими особистими документами як предмета злочину, передбаченого ч. 3 цієї статті, здійснюється з урахуванням специфічних ознак та важливості цих документів для конкретної особи. Для кваліфікації дій винної особи за конкретною частиною ст. 357 КК України належить встановлювати наявність прямого умислу на незаконне заволодіння саме тими документами, які є предметом злочину

За своїм юридичним значенням (правовим режимом) та функціональним призначенням відповідно до чинного законодавства платіжні картки як платіжні інструменти — засоби доступу до банківських рахунків, що використовуються для ініціювання переказу коштів з рахунку платника або банку, а також для здійснення інших операцій, передбачених відповідним договором, відповідають визначенню поняття «офіційний документ» і є різновидом офіційних документів, а тому за певних умов можуть бути предметом злочинів, складі яких передбачені частинами 1, 2 ст. 357 КК.

Іншими важливими особистими документами, які можуть бути предметом злочину, передбаченого ч. 3 ст. 357 КК, є документи, які засвідчують важливі факти й події в житті людини, втрата яких істотно ускладнює реалізацію її прав, свобод і законних інтересів та потребує значних зусиль для їх поновлення. При цьому поняття важливості документа для

певної людини є оціночним і підлягає встановленню в кожній конкретній кримінальній справі за обвинуваченням особи у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 357 КК.

Платіжні картки, тобто пластикові банківські картки, які за умовами укладеного між установою банку та клієнтом договору є власністю банку і надані держателю в тимчасове користування на час дії такого договору, після чого підлягають поверненню банку, не можуть визнаватися предметом злочину, передбаченого ч. 3 зазначеної статті КК.

Для кваліфікації дій винної особи за ч. 3 ст. 357 КК обов'язковою є наявність прямого умислу на незаконне заволодіння саме важливим особистим документом з усвідомленням специфічних ознак предмету цього злочину, а не чужим майном (постанова Верховного Суду України від 20 червня 2011 р. у справі № 8-кк11).

3. Злочини у сфері службової діяльності

Якщо особа з метою ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) вчиняє службове підроблення, яке є одним із способів такого ухилення, то наслідки, що призвели до фактичного ненадходження до бюджету чи державних цільових фондів коштів у відповідних розмірах, охоплюються диспозицією конкретної частини ст. 212 КК України і не можуть одночасно (подвійно) розцінюватись як тяжкі наслідки в розумінні ч. 2 ст. 366 КК України

У ч. 2 ст. 366 КК сформульований матеріальний склад злочину, при вчиненні якого службове підроблення спричиняє тяжкі наслідки.

Для інкримінування особі спричинення її діями певних наслідків необхідна наявність прямого, безпосереднього, а не опосередкованого, причинного зв'язку між її діями та певними наслідками. Отже, для визнання вини особи, яка вчинила службове підроблення, у спричиненні її діями тяжких наслідків, визначення яких міститься у п. 4 примітки до

ст. 364 КК, слід виходити з того, що такі наслідки перебувають у прямому причинному зв'язку саме з діями, зазначеними у диспозиції ч. 1 ст. 366 КК.

Якщо особа з метою ухилення від сплати податків внесла до офіційних документів завідомо неправдиві відомості, що призвело до фактичного ненадходження до бюджету коштів в особливо великих розмірах, висновок суду про те, що тяжкі наслідки, які проявились у несплаті податків в особливо великих розмірах, безпосередньо були

спричинені в результаті підроблення офіційних документів є помилковим. У цьому випадку дії засудженого щодо підроблення офіційних докумен-

тів слід кваліфікувати за ч. 1 ст. 366 КК (постанова Верховного Суду України від 19 грудня 2011 р. у справі № 5-18кц11).

ПОРЯДОК ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ ВЕРХОВНИМ СУДОМ УКРАЇНИ

1. Відповідно до ч. 1 ст. 400¹⁸ КПК України вирішення питання про допуск справи до провадження здійснюється колегією у складі п'яти суддів Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, що формується без участі суддів, які прийняли рішення, що оскаржується

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ ухвалою колегії суддів Судової палати у кримінальних справах від 26 липня 2011 р. кримінальну справу щодо В. допустив до провадження Верховного Суду України. У ході проведення підготовчих дій з'ясовано, що ухвала колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17 травня 2011 р. у справі щодо В., про перегляд якої порушувалося питання у заяві заступника Генераль-

ного прокурора України, винесена за участю судді, яка у складі колегії суддів 26 липня 2011 р. ухвалила рішення про допуск справи до провадження Верховного Суду України. За таких обставин заяву заступника Генерального прокурора України та додані до неї документи повернено до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ для вирішення питання про допуск справи до провадження відповідно до вимог закону (ухвала Верховного Суду України від 12 вересня 2011 р. у справі № 5-19кц).

2. Недотримання Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ вимог кримінально-процесуального закону при здійсненні допуску справ до провадження Верховного Суду України є підставою для відмови у відкритті провадження та повернення матеріалів для виконання вимог ст. 400¹⁷ КПК України

Відповідно до вимог статей 400¹⁷, 400¹⁸ КПК Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ при вирішенні питання щодо допуску до провадження Верховного Суду України поданої заяви про перегляд судових рішень з підстав, передбачених ст. 400¹² КПК, зобов'язаний перевірити відповідність заяви вимогам КПК, зокрема, чи подана вона особою, яка наділена правом на подання такої заяви, чи дотримані цією особою встановлені законом строки подання заяви тощо, та у разі встановлення порушення закону при подачі заяви повернути її заявнику.

Відповідно до ч. 2 ст. 400¹³, ч. 2 ст. 400¹⁴ КПК заяву про перегляд судового рішення на підставі п. 2 ч. 1 ст. 400¹² цього Кодексу вправі подати особа, на користь якої постановлено рішення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною. Така заява може бути подана протягом одного місяця від дня, коли цій особі стало відомо про набуття цим рішенням статусу остаточного.

Однак заява про перегляд судових рішень Верховним Судом України у зв'язку із рішенням Європейського суду з прав людини, що постановлено на

користь Л. та набуло статусу остаточного, подана до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ не Л., а іншою особою — адвокатом, тобто особою, яка відповідно до закону не наділена правом на подання такої заяви.

Поза увагою суду залишилася й перевірка наявності у адвоката повноважень на здійснення захисту засудженого Л.

Крім того, заява подана із пропущенням строку, встановленого ст. 400¹⁴ КПК, але було заявлено письмове клопотання про поновлення цього строку. Однак це клопотання Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ розглянуто не було.

Зазначені порушення кримінально-процесуального закону перешкоджають розгляду Верховним Судом України справи по суті, тому суддя Верховного Суду України ухвалою від 28 квітня 2011 р. відмовила у відкритті провадження у справі щодо Л., а матеріали повернено до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (ухвала Верховного Суду України від 28 квітня 2011 р. у справі № 5-6кц11).

Підготовлено Судовою палатою у кримінальних справах Верховного Суду України та управлінням вивчення та аналізу судової практики Верховного Суду України